

Is watermanagement een sociale wetenschap?

Als iets duidelijk is geworden de afgelopen decennia, dan is het wel dat waterbeheer integraal bekeken moet worden wil het kans van slagen hebben. Waterbeheer is voor een groot deel ruimtelijke ordening. Met de verdroging en de Kaderrichtlijn Water is waterbeheer ook milieubeheer en omgekeerd. Ergo, er is aan elk op te lossen waterprobleem een groot aantal belangen en belanghebbenden gekoppeld. Het is lang geleden dat een waterschap of waterleidingbedrijf kon doen wat het zelf goed achtte. De belangen zijn dan ook divers en complex. De gevolgen van klimaatverandering, de verharding van het landoppervlak en de bodemdaling laten zien hoezeer we allemaal met water te maken hebben.

Verschillen tussen belangen leiden bij projecten tot tegenstellingen, onbegrip en vaker dan men wil tot ruzie, escalatie en patstellingen. Vaak was het vertrouwen tussen partijen, met name tussen burger en overheid, bij voorbaat al afwezig. Het is geen wonder dat het belang van processturing bij waterprojecten de inhoud in toenemende mate overtreft. Grote bureaus specialiseren zich meer en meer op de projectsturing en laten de inhoud aanleveren. Waar projecten vastlopen, ruzies dreigen te escaleren, klankbordgroepen uit elkaar dreigen te vallen en bijgevolg belanghebbenden straks alleen nog maar via hun advocaat communiceren, komt 'mediation' of professionele bemiddeling sinds een jaar of tien in toenemende mate als instrument naar voren. Mits professioneel aangewend kon 'mediation' onenigheid menigmaal naar samenwerking ombuigen met uiteindelijk een gedragen oplossing als resultaat. Hierdoor werd de lange, moeizame en onbevredigende weg via de rechter voorkomen, waarbij partijen uiteindelijk de grip op de uitkomst geheel verliezen ten gunste van uitsluitend de inkomsten van hun juridische adviseurs. 'Mediation' blijkt maatschappelijk een steeds belangrijker instrument om problemen aan te pakken; het wordt als zodanig standaard ingezet/aangeboden bijvoorbeeld bij echtscheidingen. Bij waterbeheer hoorden we er helaas nog te weinig van, waardoor oplossingen mogelijk zijn gemist en we ook niet altijd een goed beeld hebben van wat deze vorm van bemiddeling voor onze projecten kan betekenen.

Ondergetekenden zijn dan ook blij met een onlangs verschenen zeer compact boekje, waarin zeven professionele bemiddelaars via een reeks casussen inzicht geeft in situaties op het gebied van ruimtelijke ordening en water uit de eigen praktijk¹⁾. Het boekje geeft ook een overzicht van wat het vak 'mediation' inhoudt, een vak met zeer specifieke regels op gebied van ethiek, zorgvuldigheid en transparantie. De opgenomen enquête laat zien dat deze vorm van professionele bemiddeling ook min of meer 'ontdekt' is door het werkveld leefomgeving, inclusief water. Op ambtelijk niveau wordt de bruikbaarheid van het instrument hoog ingeschat, zowel curatief als preventief. Uit de antwoorden op de vraag over drempels voor inschakeling van een onafhankelijke procesbegeleider lijkt een beeld te voorschijn te komen dat de ambtenaren wel willen, maar opzien tegen de onbekende formele kanten ervan. Een bestuurlijke steun in de rug lijkt ons daarom gewenst, bijvoorbeeld in de vorm van enkele pilotprojecten.

Waar waterschappen, waterleidingbedrijven en gemeenten soms nog moeten wennen aan het serieus samenwerken met belanghebbenden, terwijl in het waterbeheer heel veel moet gebeuren, zal 'mediation' een steeds belangrijker instrument worden voor het realiseren van projecten. Ze lijkt vaak de enige mogelijkheid om wantrouwen tussen burger en overheid om te zetten naar vruchtbare samenwerking. 'Mediation' gaat niet over de inhoud, maar over vertrouwen winnen, het (h)erkennen en benoemen van alle belangen naast onderliggende fricties, drempels en misverstanden, en tenslotte eerlijkheid in het bereiken van een evenwichtig eindresultaat met de verschillende belangen en belanghebbenden op één lijn.

'Mediation' is internationaal erkend als instrument in watermanagement. In de wetenschap vindt steeds meer onderzoek plaats naar methoden en technieken uit dit nieuwe vakgebied. Als Nederlandse waterwereld kunnen we daar dankbaar gebruik van maken.

Het boekje moedigt partijen in de leefomgeving aan mogelijkheden te ontdekken die 'mediation' hen biedt. Wij verwachten dat ze in toenemende mate een vast instrument wordt om vraagstukken in het waterbeheer in de praktijk op te lossen. Succesvolle bemiddeling kan voorkomen dat onze maatschappij verder juridiseert. Ze past typisch bij ons poldermodel en wordt vast een belangrijk exportproduct dat meereist met onze andere buitenlandse wateravonturen. Succesvolle bemiddeling is op het eerste gezicht misschien jammer voor de advocaten maar goed voor de maatschappij en in tweede instantie ook goed voor het imago van de advocatuur. Draagvlak vind je in de maatschappij, niet bij de rechter, zoals het kopje van één van de casussen luidt.

Als we bij de technische kanten van waterbeheer een sterke wetenschappelijke onderbouwing vragen, dan verdient het vraagstuk van het maatschappelijk draagvlak van waterbeheer eenzelfde behandeling. Daarom vereist modern water- en milieu-management ook een sterke onderbouwing vanuit de sociale wetenschappen. Verbeterde samenwerking tussen de technische en sociale wetenschappen zal het water- en milieumanagement goed doen.

De consequenties van het groeiende bewustzijn over de noodzaak van interdisciplinaire aanpakken zijn groot en vergen nog veel denk- en doewerk. Eén aspect willen we hier met name noemen. De opleidingen op water- en milieugebied staan voor de taak om nog fundamenteler dan nu al gebeurt, na te denken over de curricula. Integratie van alfa-, beta- en gamma-wetenschappen met behoud van de fundamentele kennis en vernieuwingskracht is een enorme uitdaging voor de diverse onderwijs- en onderzoekorganisaties. Deze discussie is niet nieuw maar wel actueel, zie bijvoorbeeld een recent artikel over dit thema dat zich toespitst op het profiel van een moderne bodemadviseur²⁾. Een juist evenwicht tussen diepgang en breedte in de opleidingen vergt vaardigheden die onder andere in de wereld van professionele bemiddelaars voor handen lijken te zijn. Nederland is een land van water en van dijken- en bruggenbouwers. Samenwerking tussen onze technische en maatschappelijke dijken- en bruggenbouwers leidt tot nieuwe producten waarmee we internationaal voor de dag kunnen komen³⁾. Die ambitie willen wij wel uitstralen.

**Theo Olsthoorn (hoogleraar TU Delft/
senior hydroloog Waternet)
Lambert Verheijen
(dijkgraaf Waterschap Aa en Maas)**

NOTEN

- 1) Wiggers-Rust L. (2007). Mediation in de leefomgeving: Casebeschrijvingen en onderzoek naar mediation in rood-groen-discussies. Stichting Mediation MRO en Raad voor het Landelijk Gebied. ISBN 978 90 5454 807 2 / NUR 600.
- 2) Verheijen L., H. Artz, P. de Ruiter en H. Vermeulen (2007). Profiel van de moderne bodemadviseur. BODEM nr. 6, pag. 239-241.
- 3) zie o.a. Smidt E., P. Kluytmans en Th. Olsthoorn (2008). The underground of a land and water conflict: case analysis and possibilities of mediation approaches based on paradigm shifts. Geophysical Research Abstracts vol. 10, EGU2008A (in voorbereiding).